

Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Erzincan University Journal of Social Sciences Institute

16/2 - Aralık 2023 - E-ISSN-2148-9289

**İNSANİ GÜVENLİK KAPSAMINDA GIDA GÜVENLİĞİ SORUNSALINI
İNCELEMEK**

Examining the Problem of Food Security within the Scope of Human Security

TUĞÇE ERSOY AKÇE

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Bölümü*

*Postgraduate Student, Erzincan Binali Yıldırım University Department of Political Science and Public
Administration*

tugceersoy22@gmail.com

Orcid: 0009-0004-7185-3446

Atıf/©: Ersoy Akçe, Tuğçe (2023). İnsani Güvenlik Kapsamında Gıda Güvenliği Sorunsalını İncelenmek,
Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 16, Sayı 2, ss. 214-231

Citation/©: Ersoy Akçe, Tuğçe (2023). Examining the Problem of Food Security within the Scope of Human
Security, *Erzincan University Journal of Social Sciences Institute*, Year 16, Issue 2, pp. 214-231

Makale Bilgisi / Article Information:

Makale Türü-Article Types : *Araştırma/Research*
Geliş Tarihi-Received Date : *17.07.2023*
Kabul Tarihi-Accepted Date : *29.12.2023*
Sayfa Numarası-Page Numbers: *214-231*
Doi : *10.46790/erzisosbil.1328829*

Notlar/Notes

Yazar(lar), herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.
Turnitin/Ithenticate/Intihal ile İntihal Kontrolünden Geçmiştir
Screened for Plagiarism by Turnitin/Ithenticate/Intihal
Licensed by CC-BY-NC ile lisanslıdır.

İNSANİ GÜVENLİK KAPSAMINDA GIDA GÜVENLİĞİ SORUNSALINI İNCELENMEK

Examining The Problem Of Food Security Within The Scope Of Human Security

TUĞÇE ERSOY AKÇE

Öz:

Soğuk Savaş sonrası dönemden itibaren güvenliğin kapsamı giderek genişletilmiştir. Özellikle küreselleşmenin getirdiği çok boyutlu faktörlerin zamanla tehdit haline gelmesi güvenliğin kapsamının genişletilmesini insan, toplum ve çevre üzerinde gerekli kılmıştır. Genişleyen güvenlik kapsamında ortaya çıkan insani güvenlik kavramı odak noktasına bireyi yerleştirmiştir. İnsani güvenlik kavramının boyutlarından biri olan gıda güvenliği kavramı ise, insanların yaşamını sürdürülebilmesi için birer ihtiyaç olması sebebiyle günümüzde fazlasıyla öncelik verilmesi gereken konulardan biridir. Artan nüfus, iklim değişikliği, savaş, salgın hastalıklar gibi birçok sorun teşkil eden faktörlerle gıda güvenliği meselesi, olası ve mümkün gıda krizleriyle tehdit altındadır. Bütün bu olası sorun ve tehditlerden bağımlı değişken olarak insanlar etkilenmektedir. Çalışma bu bağlamda yeterli düzeyde gıdaya erişim, gıda dağılımı, gıdanın güvenilirliğinin sağlanması gibi gıda güvenliği sorunsalını oluşturan etkenlerin ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ve dünyada yaşanan son gelişmeler ile ilişkisini örnekler üzerinden ele alarak insani güvenlik çerçevesinde bu etkenlerin oluşturduğu potansiyel riskler ve tehditlerin güvenlik alanlarına yönelik analiz sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, İnsani Güvenlik, Küreselleşme, Gıda Güvenliği, Gıda Krizi.

Abstract:

Since the post-Cold War period, the scope of security has been gradually expanded. In particular, multidimensional factors brought about by globalization have become threats over time, making it necessary to expand the scope of security on people, society and the environment. The concept of human security, which emerged within the scope of expanding security, placed the individual at its focal point. The concept of food security, which is one of the dimensions of the concept of human security, is one of the issues that should be given high priority today, as it is a necessity for the survival of people. With many problematic factors such as increasing population, climate change, war and epidemics, the issue of food security is threatened by possible and probable food crises. People are affected by all these possible problems and threats as the dependent variable. In this context, the study will analyze the security areas of the potential risks and threats posed by these factors within the framework of human security by examining the relationship between the factors that constitute the food security problem, such as access to sufficient food, food distribution, and ensuring the safety of food, with the development levels of the countries and the latest developments in the world, through examples.

Anahtar Kelimeler: Security, Human Security, Globalization, Food Security, Food Crises.

1. GİRİŞ

Soğuk Savaş sonrası dönemden itibaren güvenlik kavramının kapsamı eleştirel yaklaşım çerçevesinde genişletilmiştir. Güvenlik kavramının birçok disiplin ile ilişkili olması da bu kavramın dar kalıplardan çıkmasına olanak sağlamıştır. Geleneksel kuramda bu kavram, sadece devletlerin ulusal güvenliğini siyasi ve askeri boyutta ve diğer devletler ile olan ilişkisini tehdit ve risk oluşturma potansiyeli yelpazesinde incelerken, ilerleyen dönemlerde eleştirel güvenlik çalışmaları ile birlikte daha geniş perspektifte ele alınmasını sağlamıştır.

Güvenlik kavramının anlamlandırılması ve içeriğinin genişletilmesi çok boyutlu faktörler ekseninde gerçekleşmiştir. Güvenlik kavramı; ulusal güvenlik boyutu ile birlikte toplumsal, insani ve çevresel boyutlarıyla ele alınmıştır. Bu boyutlardan biri olan insan güvenliği, literatüre 1990'lı yılların ortalarına doğru İnsani Kalkınma Raporu'nda girmiştir. Bilimsel rapor ve yaklaşımlar ile desteklenen güvenlik kavramı, devleti önceleyen bir konumdan insanı önceleyen bir konuma doğru eğilim göstererek insanların güvenliğinin sağlanmasının önemini vurgulamıştır. Bireyleri merkeze alarak güvende olmasını amaçlayan bu kavram, aynı zamanda insanların güvenliğini sağlamak ve yaşam kalitesini yükseltmek için; açlık, salgın hastalıklar, yoksulluk, temiz suya erişememe vb. tüm olası tehdit ve durumlarla da karşılaşmasını önlemeye çalışmaktadır. Ancak küreselleşmenin getirdiği yenilikler insanlar ve çevre üzerinde olumsuz yansımalara sebebiyet vermektedir. Bu sebebiyet, insanların olası tehdit ve durumlarla karşılaşma ihtimalini artırmakla beraber güvende olma durumu ve güvenliğini de tehlikeye atmaktadır.

Küreselleşen dünyada kapitalizmin dayattığı tahakküm ile insanların artan tüketim alışkanlıkları, insanın doğaya egemen yaklaşımı neticesinde küresel düzeyde ortaya çıkan çevre sorunları (iklim değişikliği, geniş çaptaki radyoaktif kirlenmeler, biyoçeşitliliğin azalması gibi) artan nüfus, savaş vb. birçok parametre ile insanların varlığını sürdürmek için gerekli olan beslenme ve gıda hakkı risk altındadır. Bu risk sadece insanları değil ülkeleri de olumsuz yönde etkilemektedir. Keza günümüzde az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gıdaya erişim, gıdanın adil dağılımı, yeterli ve dengeli beslenme gibi birçok unsur da problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Beslenmenin yeterli ve sağlıklı koşullarda olması gereklidir. Aksi takdirde yetersiz ve kalitesiz beslenme ile gıda kaynaklı hastalıkların hatta ölümlerin meydana gelmesi de kaçınılmaz olabilir.

Gıda güvenliğinin sağlanması ile sadece insanlar üretici ve tüketici bağlamında zarar görmez, çevre de tahrip edilmemiş olur. Bu durum bize hem yaşadığımız ekosistemin refahı hem de gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılamada faydalar sunmaktadır. Dolayısıyla gıda güvenliği doğrudan ya da dolaylı yollarla insan güvenliğini de beraberinde getirmektedir. Bu kapsamda çeşitli aktörlerin (devlet, hükümetler arası uluslararası örgütler, gıda ile ilgili sivil toplum kuruluşu vb.) gıda güvenliği konusu kapsamında insanların güvenliğini sağlamak adına iş birliği ve dayanışma içinde olması gerekmektedir.

Çalışmada insani güvenlik kapsamında gıda güvenliği sorunsalının analizi üç bölümde incelenecektir. Birinci bölümde, güvenlik kavramı ile birlikte genişletilmiş güvenlik kavramlarının boyutlarından biri olan insani güvenlik kavramı ele alınacaktır. İkinci bölümde; gıda güvenliğinin kavramsal çerçevesi; gıda hakkı, gıda güvenliği ve gıda güvenilirliği başlıkları altında sunulacaktır. Üçüncü bölümde ise insani güvenlik kapsamında gıda güvenliği sorunsalı; gıda krizleri, gıda güvensizliği, gıdanın adil olmayan dağılımı ve gıda güvenliğinin geleceği şeklinde belirlenen başlıklar altında incelenecektir.

2. LİTERATÜR

2.1. GÜVENLİK KAVRAMININ DERİNLEŞEN ANLAM ARAYIŞINDA GERÇEKLEŞEN DÖNÜŞÜM: İNSAN GÜVENLİĞİ

Güvenlik kavramı, “*Toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, emniyet*” olarak tanımlanır (TDK, 2023). Emniyette olma hali tüm tehdit unsurlarının ortadan kalkmasıyla sağlanır. Tehlike potansiyeli arz eden tehdit unsurlarına karşı önlem almak üzerine de kullanılan güvenlik kavramı birey, toplum ve devletlerin güvenliği gibi birçok faktörü de içinde bulundurmaktadır (Dedeoğlu, 2008: 21-24). Keza güvenlik kavramının kapsamı, tarihsel süreç içerisinde önemli gelişmelerle giderek genişlemiştir.

Güvenlik kavramı II. Dünya Savaşı'ndan itibaren Realist teori çerçevesinde asıl unsurun devlet olduğu ve devletlerin varlığını sürdürebilmesi için askeri gücün araç olduğu yönünde ele alınmaktayken 1980'li yılların başlamasıyla birlikte Richard Ulman ve Barry Buzan güvenliği farklı açılardan ele alarak tanımlamaya başlamıştır (Erdem, 2016: 257-258). Devletleri askeri açıdan etkileyen güvenlik kavramının 1980'li yıllar ve sonrasında askeri olmayan kaynak ile yeniden tanımlanması ile kapsamı genişletilmiştir. Buzan genişleyen güvenlik kavramının kapsamını; askeri, siyasi, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları ile ele alarak analiz etmiştir (Buzan, 1983: 214-242).

Güvenlik kavramının önemli tarihsel noktalarından biri olan Soğuk Savaş dönemi, merkezine ulus-devletin güvenliği önceliğini alırken uluslararası alanda yaşanan değişimler ile güvenlik çalışmalarında yeni yaklaşımların önemi artmaya başlamıştır (Ağır, 2015: 103-104). Geleneksel güvenlik çalışmalarında devletin bekasının tüm insanlar için güvenlik anlamı taşımasının aksine eleştirel güvenlik yaklaşımları çerçevesinde Soğuk Savaş sonrası dönemde tanınmaya başlayan Galler Okulu, bekanın hayatta kalma anlamına gelerek güvenlik kavramının yaşamı sürdürme kapsamında canlılık taşıdığını ve hatta ötesini anlattığını ifade etmektedir. Bu kapsamda Galler Okulu güvenliğin odak noktasının devlet olmasına eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır (Bingöl, 2016: 36).

Güvenlik kavramı geçmişten günümüze odak noktasının değişen ve gelişen yapısıyla bireyi önceleyen bir konuma doğru yol almıştır. Güvenlik kavramı birçok disiplin ile ilişkili olup anlamı ve etkilediği boyutlar küreselleşen çağda daha da derinleşerek çeşitlenmektedir. Güvenlik çalışmalarının derinleşmesi ile yeni bir güvenlik anlayışı gelişmiştir. Risk ve tehditler yelpazesinin genişleyen içeriği gündemin de genişletilmesinin ve yeni güvenlik anlayışının benimsenmesinin pratikteki yansıması olmuştur. Yeni güvenlik anlayışı odak noktasına insanı ve insanın ihtiyaçlarını yerleştirerek dönüşümünü bütüncül bir kapsamda gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla “güvenlik kimin içindir?” sorusunun cevabı da insanı referans alan bir yaklaşımı içermektedir (Bilgin, 2010: 79).

Genişletilmiş güvenlik mefhumlarından biri olan insan güvenliği, güvenliğin tüm boyutlarının başat unsurunu oluşturmaktadır. Tehditlerden ilk olarak toplumun temel taşı olan insanlar etkilenmektedir. Gerçekleşen ya da gerçekleşmesi ihtimaller dâhilinde mümkün olan tehlikelerden etkilenen insanların güvenliği tehdit altındadır. Kimin güvenliği sorusuna cevap teşkil eden insan güvenliği aynı zamanda, devleti temel alan gerçekçi güvenlik yaklaşımına da meydan okumaktadır (Ovalı, 2006: 6). Bu meydan okuyan dönüşüm ile insan güvenliğinin sadece savaş tehdidi ile değil birçok tehdit unsurları ile karşı karşıya gelme durumu yaklaşımının kapsamını daha da genişleterek özgürleşme ve güvenlik kavramlarını ilişkilendirmiştir (Booth, 1991: 319). Güvenliğin derinleşen ve derinleştikçe dönüşüm gerçekleştiren yapısı “ulusal” kavramdan “insan-merkezli” bir kavrama doğru genişlemiştir. (Brauch, 2008: 6).

Güvenliğin derinleşen anlamının çıktılarında biri olan İnsani Kalkınma Raporu'na göre güvenlik kavramı; küresel güvenliğin sağlanması kapsamında uzunca bir süredir dışarıdan gelebilecek tüm saldırılara karşı, ulusal menfaatlerin korunması, toprakların savunulması yönünde dar bir pencereden ulus devlet anlayışı çerçevesinde yorumlanmaktaydı. Ancak bu dar pencereden bakılırken insanların gündelik yaşamındaki güvenliklerini sağlamaya yönelik endişeler unutulmaktaydı. Bu insanlar için güvenlik artık derinleşen anlamıyla; salgın hastalıklar, işsizlik, suç, açlık, siyasi baskı, sosyal çatışma ve çevresel tehditlerden korunma olarak karşılık bulmuştur (UNDP, 1994: 22).

Dönüşümün yeni referans noktası insan güvenliği kavramının kilometre taşını aynı zamanda 1994'te yayımlanan İnsani Kalkınma Raporu oluşturmaktadır. İnsan güvenliğinin hem ulusal hem de küresel endişelerini inceleyen bu rapor aynı zamanda insan güvenliğinin ekonomik, sağlık, çevresel, kişisel, topluluk, siyasi ve gıda güvenliği gibi yedi bileşenden oluştuğunu ifade etmektedir (UNDP, 1994). Genişletilmiş güvenlik kavramlarından biri olan insan güvenliği kavramıyla, bireylerin hayatta kalma ve yaşam kalitesini; küreselleşme, terörizm, çevre sorunları gibi tehdit unsurlarına karşı korunması amaçlanmaktadır (Brauch, 2008: 11). İnsanların yaşam kalitesini yaşadığımız coğrafyada tehdit eden kaynakların en önemlilerinden birisini de açlık, gıda krizi gibi sorunlarla karşımıza çıkan gıda güvenliği meselesi oluşturmaktadır.

3. İNSANİ GÜVENLİK KAVRAMININ BİLEŞENLERİNDEN BİRİ OLAN: GIDA GÜVENLİĞİ VE KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

3.1. Gıda Hakkı

İnsanların varlığını devam ettirebilmesi gıdaya erişimi ve devamında beslenmesi ile mümkündür. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde beslenme “*vücut için gerekli besin maddelerini alma*” olarak ifade edilmektedir (TDK, 2023). Beslenmenin sağlanabilmesi için bireyin ihtiyaçları dâhilinde gıdaya erişim hakkının bulunması gerekmektedir. İnsan hakları için bir dönüm noktası olan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 25. maddesi, gıda hakkına; herkesin, kendisi ve ailesinin sağlığı için sahip olması gerektiği bir hak olarak yer vermiştir (United Nations, 1948). Gıda hakkının sağlanması insanın varlığını devam ettirerek yaşam kalitesine nitelik kazandıran ve aynı zamanda insanın güvende hissetmesine zemin oluşturan temel bir haktır.

Yeterli gıdaya erişim ve açlığın ortadan kalkmasına yönelik amaçlara Eylül 2000’de değerlerin belirlendiği “Binyıl Kalkınma Hedefleri”nde ilk sırada yer verilmiştir (United Nations, 2011). Sonrasında bu hedefler 2015 yılında “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri”ne evrilerek kabul edilmiştir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 2030 yılı için insanı ve sahip olduğu temel hakları odak noktasına alan iddialı hedefler belirlemektedir. Hedeflere ulaşmadaki başarı bazı engeller ve coğrafyaya bağlı eşitsizlikler ile sendelemiştir. Gıdanın eşitsiz ve adil olmayan bölüşümü gıda hakkının gerçekleştirilmesinin önündeki engellerden en önemlisi olarak karşımıza çıkmaktadır (United Nations, 2019). Uluslararası sahada yapılan toplantılar ve toplantılarda belirlenen hedefler, tüm insanlar için temel bir hak olan gıda hakkının sağlanması, açlığın giderilmesi ve ortadan kalkmasına yönelik konunun önemine dikkat çekmektedir.

Temel haklardan biri olan gıda hakkının tüm insanlar nezdinde sağlanabilmesi için öncelikle; besin maddesi olan gıdanın mevcut ve erişilebilir olması, insanların gıdayı temin edecek gelir imkânına sahip olması ve hepsinin bileşiminde gıdanın sağlıklı olması gerekmektedir (Gürbüz, 2008: 32). Ayrıca gıda hakkının temin edilmesi ile insanların yaşam kalitesi arasında pozitif bir ilişki vardır denilebilir.

3.2. Gıda Güvenliği ve Gıda Güvenilirliği Kavramları

Soğuk Savaş’ın bitiminin ardından İnsani Kalkınma Raporu’nda yer verilen insani güvenliğin bileşenlerinden biri olarak karşımıza çıkan “gıda güvenliği” kavramı hem tüm canlılar hem de yaşadığımız dünya için önem arz eden bir konu olup kapsamı giderek genişlemiştir. Gıda güvenliği kavramının 1948 yılında yayımlanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde gıdaya erişim hakkının temel haklardan biri olduğu belirtilmiştir. Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından 1996’da Dünya Gıda Zirvesi’nde yapılan ve kapsamı giderek genişletilmiş olan tanıma göre gıda güvenliği, “*tüm insanların her zaman beslenme gereksinimlerini karşılamak için yeterli, güvenli ve besleyici gıdaya fiziksel ve ekonomik olarak devamlı erişebilmesi ve aktif ve sağlıklı bir yaşam için gıda tercihlerinin karşılanması*” şeklinde ifade edilmiştir (FAO, 2003a: 28). Gıda güvenliği kavramının yapılan bu tanım doğrultusunda tüm insanları kapsayan bir süreçle sağlıklı bir yaşam için gerekli olduğu ifade edilmiştir. Gıda güvenliğinin dört esas boyutu da bu tanım temelinde Kasım 2009 yılında toplanılan Dünya Gıda Güvenliği Zirvesi Deklarasyonunda; bulunabilirlik-sağlanabilirlik (food availability), erişilebilirlik (food access), tüketim-kullanılabilirlik (food utilization) ve son belirleyici faktör ise istikrar olarak belirtilmiştir (World Summit on Food Security, 2009). Gıda güvenliği, gerekli koşulların sağlanması ile insan yaşamının temel niteliği olan besin ihtiyacının karşılanması ve çevre sağlığını da etkilemesi sebebiyle oldukça önem arz etmektedir.

Gıda güvenliği ve gıda güvenilirliği kavramı birbiriyle ilişkili olan iki temel kavramdır. Gıda güvenliği ile ilişkili olan ve İngilizce karşılıklarının çok iyi anlaşılmadığı gıda güvenilirliği ya da gıda güvencesi kavramı akademik çalışmalarda net bir şekilde ayrılmamıştır. Çeviriden kaynaklı sorun ile uzunca bir süre *food security* terimi gıda güvencesi yerine kullanılırken *food safety* terimi ise gıda güvenliği kavramı yerine kullanılmıştır. 2011 yılında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından bu iki kavram netleştirilmek üzere “security” güvenlik, “safety” ise güvenilirlik olarak belirlenmiştir (İba-Gürsoy, 2013: 169). Bakanlığın son çalışmaları da bu Türkçe karşılıkları destekler nitelikte devam etmektedir. Çalışma da bu kapsamda “security” kelimesinin güvenlik anlamına gelmesi ve uluslararası güvenlik anlayışıyla örtüşmesi sebebiyle gıda güvenliği kavramını *food security* olarak ele alacaktır. Türkçe karşılığı *food security* olarak ele alınan bir çalışmaya göre gıda güvencesi kavramı, mikro açıdan

incelendiğinde, hane halkının sağlıklı ve yeterli beslenme imkânını oluştururken makro açıdan incelendiğinde ise yeterli gıdanın sağlanarak ulusal ve uluslararası düzenleme ve eylem planları ile oluşturulmasını ifade etmektedir (Koç ve Uzman, 2015: 40).

Herkes için her zaman yeterli düzeyde güvenli gıdanın mevcut olması ve gıdanın tüketime uygun bir şekilde sağlanması gıda güvenliğinin temel gerekliliklerden biridir (FAO, 1996). Gıda güvenliğinin sağlanması, gıdanın kaliteli bir şekilde üretim evresinden tüketim evresine kadar sürdürülmesi ile mümkün olabilir. Ancak günümüzde yaşanan pek çok sorun karşısında (küreselleşmenin beraberinde getirdiği çevresel sorun vb.) gıda güvenliği ve gıda güvencesi kavramları tehdit altındadır (Koç ve Uzman, 2015: 39). 2003 yılında FAO tarafından yayınlanmış rapora göre gıda güvenliği, gıdayı tüketen insanların sağlığına akut veya kronik olarak zarar teşkil edebilecek tehlikeler unsuru olarak ifade edilmiştir (FAO, 2003b). Bu raporda, gıdanın güvenilir olmasının ve güvencesinin sağlanılmasının insan sağlığı üzerine ciddi etkilerinin olduğu belirtilmiştir. BM Genel Kurulu'nun Mayıs 2023'te "Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Doğru İlerleme" kapsamında yayımladığı rapora göre; açlık ve gıda güvensizliği yaşayan insanların sayısında artış olduğu ifade edilerek 2015'te 589 milyon olan sayının 2021 yılında 768 milyona ulaştığı saptanmıştır (United Nations, 2023).

4. İNSANI GÜVENLİK KAPSAMINDA GIDA GÜVENLİĞİ SORUNLARININ ANALİZİ

Gıda güvenliği sorunsalı insan sağlığı ve güvenliği açısından birçok tehditle karşı karşıyadır. Gıda güvenliği ilgilendiren iki önemli tehditten biri, fiyat artışları çerçevesinde artan gıda kıtlığı diğeri ise, gıdanın adil olmayan dağılımıdır (Toffolutti vd., 2020: 626). Gıda güvenliği sorunsalında endişe etmeni oluşturan birden fazla yüz vardır. Çalışma endişenin bir ucunda gıda kıtlığı dolayısıyla yaşanması muhtemel olan gıda krizlerini, bir ucunda gıda güvensizliğini, diğer bir ucunda ise gıdanın adil olmayan dağılımının obezite ve üçüncü dünya ülkelerindeki durumunu başlıklar halinde ele alacaktır.

4.1. Gıda Krizi ve Nedenleri

Dünyada 2007-2008 yıllarında yaşanan gıda krizi uluslararası güvenlik konularında dikkat edilmesi gereken bir konu olarak öncelik kazanmıştır. Gıda güvenliği ve güvencesinin sağlanması, iklim değişikliği gibi küresel bir sorununun olası sonuçları ve etkileri, arz talep dengesinin kurulması, insanların beslenmelerindeki ve üretici-tüketici fiyatlarındaki değişiklikler gibi birçok unsurla ilişkili olması sebebiyle son derece önem arz eden bir konudur (Koç ve Uzman, 2015: 40). Ayrıca gıda güvenliği ve güvencesinin sağlanması yönünde tehdit unsuru taşıyan birçok sebep de sıralanabilir. Bu sebepler (savaş, ekonomik büyüme, küreselleşme, pandemi, yoksulluk, artan nüfus vb.) başta gıda temelinde tehlikeler oluşturarak sonrasında gıda krizlerine yol açabilir. Gıda krizi kısacası, insanların yeterli beslenememe ve birtakım sorunlar ile birlikte yeterli gıdaya erişim sağlayamaması sonucunda meydana gelen durum olarak anlaşılabilmektedir.

Gıda Krizi Küresel Raporu (Global Network Against Food Crisis) ve FAO tarafından 2020 yılında yayımlanan rapora göre, 2019 yılı sonu itibarıyla 55 ülkede en az 135 milyon insan akut gıda krizi yaşamıştır. 2019'da büyümenin kesintiye uğraması sebebiyle 17 milyon insan yetersiz beslenmeden etkilenmiştir. Bu veriler 2017'de yayımlanan ilk rapordan bu yana en yüksek verileri göstermektedir (FAO, 2020: 2-11). Gıda krizinin nedenlerini incelediğimizde bu nedenleri; iklim değişikliği, küreselleşme, ekonomik büyüme, artan nüfus, savaş ve pandemi gibi alt başlıklarda özetleyebiliriz.

4.1.1. İklim Değişikliğinin Gölgesinde Büyüyen Sorun: Gıda Krizi

İklim değişikliğinin olası nedenlerinin geniş yelpazede etkilediği birçok husus söz konusudur. İnsanların hayatta kalmasını sağlayan beslenme koşulu, tarımsal üretim boyutuyla küresel bir sorun olan iklim değişikliğinin gıda güvenliği üzerine yansımalarından olumsuz biçimde etkilenmektedir (Kovancı ve Yıldız-Karakoç, 2019: 352). İklim değişikliğinin olumsuz sonuçlarından gıda güvenliğinin boyutları, doğrudan ve dolaylı olarak etkilenmektedir. Buna bağlı olarak iklim değişikliğinin gıda sistemlerine doğrudan etkileri sonucunda gıda arzı zincirinde kesintiler ve gıda dağıtımında fiyat artışları yaşanması görülecektir. Ülkelerin dış ticaret ilişkileri, gıda kaynaklı hastalıklar, yetersiz beslenme, yükselen gıda fiyatları gibi birçok unsur iklim değişikliğinin etkilerinin gıda güvenliği boyutları üzerindeki olumsuz sonuçlarından birkaçıdır (Adaptation and Food Security, 2011: 2-3).

İklim değişikliğinin meydana getirdiği sorunların gıda güvenliği üzerindeki olumsuz etkilerine ve risklerine “Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli” (IPCC) raporunda yer verilerek sıcaklık artışının özellikle ılıman yerlerde tahıl üretimini olumsuz etkileyeceği ifade edilmiştir (IPCC, 2014: 488-489). Gelişmekte olan ülkelerde 2080 yılı itibariyle ürünlerin ortalama verimlilik kaybının yüzde 15 olacağı tahmin edilmektedir (Fischer vd., 2005).

Dünya Kalkınma Raporu’nun 2008 tarihli “Kalkınma için Tarım” temalı raporunda dünyada önümüzdeki 50 yıl içinde gıdaya olan talebin ikiye katlanmasının beklenildiği ifade edilmiştir. Gıdanın karşılanmasındaki en büyük faktörlerden biri olan tarımı sürdüren doğal kaynakların giderek daha yetersiz, kalitesiz ve iklim değişikliğinin etkilerine karşı savunmasız hale geleceğinden bahsedilmiştir. Buna yönelik tarım için fırsatlar ve tarımsal büyüme için kaynaklar gibi birçok soru temelinde konuya dikkat çekilerek vurgulanmıştır (WB, 2008).

4.1.2. Küreselleşmenin Beraberinde Getirdiği Tehlike: Gıda Güvenliği Sorunları

Küreselleşme yenilikçi, pozitif gibi anlam çağrışımı yaparken politika ve stratejilerle zaman içerisindeki anlam ve çağrışım yolculuğu beraberinde birçok sorunun da başat unsurunu oluşturmuştur. Kapitalizmin dünya çapında yayılımı olarak da ifade edilen küreselleşme süreci, devletlerin kontrolü altındaki siyasi sınırlarının mahiyetini kaybetmesine yol açarak askeri nitelikte olmayan güvenlik sorunlarının etki sahasını genişletmiştir (Ağır, 2015: 124). Günümüzde askeri nitelikte olmayan ve sınırları aşan güvenlik sorunlarından biri olarak karşımıza gıda güvenliği sorunları çıkmaktadır. Gıda güvenliği temelinde ele alınan sorunlar (açlık, yetersiz beslenme, gıdanın adaletsiz dağılımı gibi) küreselleşmenin de etkisi ile dünyadaki diğer ülkeler ve insanlar üzerinde etkisel bir alana sahiptir. Küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkan güvenlik sorunlarından biri olan gıda güvenliği kavramının, günümüz dünyasında hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerdeki yeri oldukça büyüktür (Arıkan ve Tozkporan, 2022: 462). Küreselleşme olgusu ile birbirinden çok uzak olan bölgeler ve o bölgelerde gerçekleşen birtakım olaylar kendi dışındaki bölgeyi etkileyerek ve bazen de o bölgeden etkilenerek karşılıklı etkileşim potansiyelini doğurmaktadır (Giddens, 1995; aktaran Kartal, 2007: 254). Bu etkileşim genellikle olumsuz yönde olmaktadır. Nitekim gıda güvenliği sorunsalı ele alınırken etkileşimin olumsuz yönleri görülecektir.

Küreselleşme ile beraber aynı zamanda kırsal alanda tarımla geçimini sağlayan ufak çaptaki işletmeler ya da büyük aile çiftçiliği günümüz dünyasında neredeyse tükenme eşiğine gelmiştir (Aydın, 2014: 9). Küreselleşme ile gerçekleşen bu tükenme eşiği gıdanın mevcudiyetini ve gıdaya erişimi tehlike altına atmaktadır. Uluslararası gıda ticareti küreselleşme ile gelişmektedir. Beraberinde gıdaların dolaşımı, saklanması ve depo edilme süreleri artmaktadır. Fakat bu aşamaların gerekli şartlarda yapılamaması, gıda güvenliğini olumsuz yönde etkileyerek gıda kaynaklı hastalıkların oluşumunu yaygınlaştırıp tedbir alınmaması gibi istenmeyen sonuçlar doğurabilmektedir (Koç ve Uzman, 2015: 41).

Küreselleşen dünyada kapitalizmin dayattığı tahakküm ile insanların artan tüketim alışkanlıkları, insanın doğaya egemen yaklaşımı neticesinde küresel düzeyde ortaya çıkan çevre sorunları (iklim değişikliği, geniş çaptaki radyoaktif kirlenmeler, biyoçeşitliliğin azalması vb.), artan nüfus, savaş vb. birçok parametre ile insanların varlığını sürdürmek için gerekli olan beslenme ve gıda hakkı risk altındadır. Küreselleşme kavramı ile birlikte güvenlik sorunları ortaya çıkmış ve bu sorunlardan bütün ülkeler etkilenmiştir. Dolayısıyla küreselleşme temelinde gıda güvenliği kavramları günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri etkileyerek önemli bir konuma yerleşmiştir (Arıkan ve Tozkoparan, 2022: 462).

4.1.3. Ekonomik Büyüme ve Artan Nüfusun Karşısında Beliren Tehlike: Gıda Krizi

Ekonomik büyüme gösterge ve rakamları gıda krizini bağımsız değişken olarak etkilemektedir. Özellikle ekonomisi giderek büyüyen Çin ve Hindistan nezdinde bunu örnekleyebiliriz. Ekonomileri gün geçtikçe gelişen Çin ve Hindistan gibi ülkeler bununla doğru orantılı olarak çok fazla miktarda tüketim artışlarına yol açmaktadır (Gürlük ve Turan, 2008: 66). İnsanlara yeterli gıda sağlanması gıda güvenliğinin önemli boyutlarından birisidir. Ekonomik büyüme ile artan tüketim artışı karşısında olası gıda krizlerinin yaşanması gıda güvenliğinin boyutlarını da tehdit altına almaktadır.

Dünya nüfusunun 8 milyarı geçmesi sonucunda artan nüfus ile talep arasında doğru bir orantı olduğunu da bu çerçevede ifade etmemiz yanlış olmaz. Nitekim dünya nüfusunun artması sonucunda gıdaya duyulan ihtiyaç yani talep de artar ve buna bağlı olarak gıdanın piyasaya sunulma miktarında azalmalar

görülebilir. Bu azalışlar beraberinde birtakım parametrelerin de etkisi ile gıda krizi sorununu getirmektedir.

4.1.4. Savaşın Acı Tablosu Olarak Gıda Krizi

Gıda krizinin nedenlerinden biri de savaşlardır. Savaş, taraflar nezdinde yıkıcı, tahrip edici etkileri olan ve insanlık tarihinde arzu edilmemesiyle beraber inkâr edilemez bir parçaya dönüşen eylemlerdir (Yılmaz, 2007: 18). Savaşlar sonucunda ortaya çıkan ekonomik krizler, çevresel sorunlar, salgın hastalıklar gibi birçok sorunun sınırları aşan boyutu uluslararası güvenliği doğrudan etkilemektedir. Ekonomik değeri bulunan bir ürünün piyasaya sunulmaması, sivil vatandaşların çeşitli bölgelere kitlesel göç gerçekleştirmek durumunda kalması ve sınır aşan çevresel tahribatların olması gibi etkenler, savaşların sadece iki taraf ülke arasında devam eden bir eylem olmadığını göstermektedir (Aliyev, 2023: 39).

Savaşların etki sahasının geniş olması küresel düzeyde gıda güvenliğini de etkilemektedir. Kuraklıkla beraber azalan verim ve covid-19 salgını gıdanın tedarik zincirinde kesintilere, gıda fiyatlarının artışına sebebiyet vermişken Rusya ve Ukrayna arasındaki savaş da yaşanan krizin derinleştirmiştir (Glauber, Laborde ve Mamun, 2022). Zira iki ülkenin dünya buğday ihracatı verileriyle durumun ciddiyetini vurgulayabiliriz. Örneğin ülkeler bazında Rusya 2020/21 döneminde dünya buğday ihracatında 38.9 milyon tonluk ihracat ile ilk sırada, Ukrayna da 17 milyon ton ile sıralamada hatırı sayılır bir dereceye sahip olarak yer almaktadır (TMO, 2021: 5). Bu durum da iki ülke arasında yaşanan savaşın tahribat etkisinin gıda mevcudiyetinin sağlanmasında ne kadar kritik bir öneme sahip olduğu ve bu durumun diğer ülkeleri özellikle gelişmekte olan ülkeleri etkileyen bir durum olduğu gerçeğini gözler önüne sermektedir. Güvenlik tehlikesi olan savaşın tahrip edici yansımaları gıda zincirini de sarsarak insanların sağlığını ve güvenliğini tehdit etmektedir.

Rusya ve Ukrayna arasında süren savaşın yıkıcı etkileri artarak hâlen sürmeye devam etmektedir. Bu durumun somut ve güncel örneklerinden birisi yakın zamanda meydana gelen Ukrayna'daki Kakhovka Barajı'nın yıkılmasıdır. Barajın yıkılmasına yönelik Birleşmiş Milletlerin İnsani İşlerden Sorumlu Genel Sekreteri; dünyanın tahıl ihtiyacının karşılanmasında önemli ülkelerden biri olan Ukrayna'da su baskımının tahrip edici etkilerinin tahıl ihracatının düşmesine, dünya genelinde gıdaya yönelik fiyatların artması ve milyonlarca insanın daha az gıdaya erişim ile karşı karşıya kalacağı noktasında uyarılarda bulunmuştur (TRT Haber/AA, 2023).

Dünyadaki birçok ülkeye ve milyonlarca insana tahıl kaynağı olarak gıdaya erişebilme imkânı sunan Ukrayna savaş nedeniyle gıdanın geleceğine yönelik risk oluşturmaya devam etmektedir. Barajın yıkılması da insanların sağlığını doğrudan veya dolaylı olarak etkileme potansiyeline sahiptir. Bu da güvenliği tehdit eden unsurlardan biri olan savaşın hem şimdiki zamanda hem de gelecek zamanda insan güvenliğine dolaylı yoldan bir saldırısıdır.

4.1.5. Covid-19'un Gölgesinde Gıda Krizi

Tek zincirli ve zarflı RNA virüslerinden biri olan *Coronavirüsler*, insanlarda basit düzeyde bir soğuk algınlığından ağır solunum yolu hastalıklarına kadar pek çok etkiye sahip virüslerdir. İlk olarak Çin'in Hubei eyaletine bağlı Wuhan şehrinde bildirilen bu virüs insanlarda ve hayvanlarda ciddi hastalıklara sebebiyet vermiştir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020: 4-6). İnsanların sağlık durumlarının yanı sıra pek çok sektörü de etki sahası içine almıştır. Bireylerin zorunlu ihtiyaçlarından biri olan beslenme de gıda güvenliği ve gıdanın tedarik edilme süreçleri ile bu durumdan etkilenmiştir.

Dünya Sağlık Örgütü koronavirüsün gıdalar aracılığıyla bulaştığı yönünde bulgular olmasa da gıda güvenliği uygulamalarına olası risklerin azaltılması için rutinden daha fazla özen gösterilmesi gerektiğini ifade etmiştir (WHO, 2020). Gıdanın tedarik edilme sürecinde tarımsal üretimden tüketime kadar birçok aşama bulunmaktadır. Gıdanın tedarik zincirinin sürekliliği için kişisel hijyen, gerekli koruyucu ekipman, eldiven, sterilizasyon vb. gibi bir dizi güvenlik önlemleri alınması gerekmektedir. Bu önlemlerin alınması daha fazla insanın bu süreçten etkilenmemesi için oldukça kritik bir önem arz etmektedir (Aday ve Aday, 2020: 169-173). Salgına sebebiyet veren viral etkenin çiftlikten sofraya varan süreçte gıda zincirine girmemesi gıda güvenliği için çok önemlidir (Tayar, 2020).

Dünya nüfusunda açlıktan etkilenenlerin sayısının 2030 yılına kadar 840 milyonu aşma ihtimali Covid-19'un potansiyel etkileri hesaba katılmadan bile endişe vericiyken pandeminin genel durumu daha da kötüleştirme beklentisi öngörülmektedir (FAO vd., 2020). Aynı zamanda 2022 yılında yayımlanan Dünyada Gıda Güvenliği ve Beslenmenin Durumu (The State of Food Security and Nutrition in the World) raporu, dünyada 2021 yılında açlıktan etkilenen insanların 702 milyon ile 828 milyon arasında olduğu tahminine yer vererek bu sayının Covid-19 salgını ile 150 milyon daha arttığını ifade etmiştir (FAO vd., 2022: 10). Ayrıca Covid-19, gelişmekte olan ülkelerde yaşayan insanların ekonomik faaliyetler içerisindeki çalışma ve gelir durumlarını da etkilemiştir. Pek çok insanın gıdayı satın alamama sonucu gıda krizine yol açmıştır (Henry, 2020: 1095).

4.2. Gıda Güvensizliği

İnsani güvenlik kapsamında gıda güvensizliği konusu da insan sağlığını tehlikeye atan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Gıdanın yeterlilik durumuyla ilişkili olan gıda güvensizliği iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. *Global Report on Food Crises* tarafından hazırlanan rapora göre, akut gıda güvensizliği, yeterli gıda tüketemeyen bir kişinin yaşamını tehlikeye atma durumu olarak ifade edilebilir. Kronik gıda güvensizliği ise uzun dönemli ve kalıcı bir yetersizlik olarak tarif edilmektedir. Raporun 2019 yılı sonu verilerine göre 55 ülkede 135 milyon insan akut gıda güvensizliği yaşamış ve 75 milyon çocukta bodurluk, 17 milyon çocukta aşırı derecede zayıflık görülmüştür (Global Report on Food Crises, 2020).

Yeterli gıdaya ulaşamama ile gerçekleşen gıda güvensizliğinin bölgelere göre oranlarına bakıldığında en fazla Afrika'nın bölgelerinde sıkıntı çekildiği görülmektedir (FAO vd., 2018: 8). Yeterli gıda ile beslenemeyen çocuklar hastalıklara karşı daha savunmasız olabilmektedir. Yetersiz beslenmeye bağlı olarak beş yaş altı çocuklarda ölümler meydana gelmektedir. Hatta bu yaş grubundaki çocukların yaklaşık olarak yarısının ölümü yetersiz beslenme sonucunda görülmektedir. Beş yaşın altındaki çocuklarda görülen ölüm riski oranı Afrika'da Avrupa'ya kıyasla yaklaşık olarak 8 kat daha fazladır (WHES, 2018). Dolayısıyla gıdanın adil olmayan dağılımı da insan güvenliğini fazlasıyla tehdit etmektedir.

4.3. Gıdanın Adil Olmayan Dağılımı ile Endişenin Diğer Yüzü: Obezite

Gıda güvenliği sorunsalını oluşturan önemli etkenlerden birisi de gıdanın adil olmayan dağılımıdır. Gıda adaleti "*ayrımları ve eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı amaç edinen ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere mevcut gıda sisteminin dönüşümünü*" ifade eden bir kavramdır (Gottlieb ve Joshi, 2010: ix). Gıda adaleti ile sağlanmak istenen ayırım ve eşitsizliklerin ortadan kaldırılması, gıda güvenliği sorunsalı karşısında hedeflerini tam olarak gerçekleştirememektedir. Nitekim gıdanın adil olmayan dağılımı sonucunda bir tarafta sağlıklı beslenmeye bağlı olarak obezite sorunu görülürken diğer tarafta ise yetersiz beslenmeye bağlı milyonlarca insan açlığa maruz kalmaktadır. Endişe zincirinin bir ucunda gıda güvensizliği etkenlerinden biri olan obezite diğer ucunda ise açlık kavramı yer alır. Bu durum bile tek başına gıdanın bölgelere adaletli bir şekilde dağılımının ve erişilebilir gıdanın sağlıklı olmadığını gösteren bir olgudur.

Ülkeler arasında görülen gelir ve refah eşitsizlikleri hem yetersiz beslenme hem de obezite ile ilişki göstermektedir (FAO vd., 2019). Gıdanın adil olmayan dağılımı ve gıda adaletinin sağlanamaması, küreselleşme ile birlikte kapitalist ilişkiler çerçevesinde ekonomik politikalar ve artan tüketim alışkanlıkları ile bugünkü halini oluşturmuştur ve oluşturmaya devam etmesi de önümüzdeki süreçte muhtemel görünmektedir.

Endişenin bir diğer yüzü olan obezite, insan vücudunda etki alanları ile hastalıklara ve buna bağlı olarak gelişen ölümlere sebebiyet veren önemli bir sağlık sorunudur. Kardiyovasküler ve endokrin sistem başta olmak üzere tüm organları ve sistemleri de etkileme potansiyeline sahip bir tehlikedir. Dünya Sağlık Örgütü obezitenin kanserle ilgisi olduğunu belirterek en riskli on hastalıktan biri olduğunu ifade etmiştir (WHO, 1997).

İşlenmiş gıdaların fazlaca tüketilmesi, daha sedanter bir yaşam şeklinin giderek yaygınlaşması ile aşırı kiloya bağlı oranlar dünya çapında artış göstermiştir. Dünya genelinde aşırı kilodan etkilenen 5 yaş altı çocuklarda bu sayı; 2000 yılında 33 milyon iken 2022 yılında 37 milyona ulaşarak artış göstermiştir (UNICEF vd., 2023 Edition). Aşırı kiloya bağlı obezite riski; çocuklar, yetişkinler, kadınlar, kentel

mekânlar ve daha varsıl hanelerde görece daha yüksektir (Food Security and Nutrition in the World, 2022, s: 42).

Yetersiz beslenmenin görülme sıklığı; düşük, alt-orta ve orta gelirli ülkelerde yüksek gelirli ülkelere göre daha fazladır. Yüksek gelirli gelişmiş ülkelerde görülen obezite ise daha çok yoksullar arasında yoğunlaşmıştır (Perez-Escamilla vd., 2018). 2019 yılında önceki yıllara kıyasla açlık çeken kişi sayısının artarak 690 milyona ulaştığı ve yetersiz beslenmenin en çok görüldüğü ülkelerin başında Afrika ve Asya'nın geldiği raporlarla ifade edilmiştir (FAO vd., 2020). Buradan hareketle açlık ve yetersiz beslenmenin daha çok üçüncü dünya ülkelerinde gözlendiğini ifade etmemiz yanlış olmaz.

Obezite insan vücudunda etki alanları ile hastalıklara ve buna bağlı olarak gelişen ölümlere sebebiyet veren önemli bir sağlık sorunudur. Kardiovasküler ve endokrin sistem başta olmak üzere tüm organları ve sistemleri de etkileme potansiyeline sahip bir tehlikedir. Dünya Sağlık Örgütü obezitenin kanserle ilgisi olduğunu belirterek en riskli 10 hastalıktan biri olduğunu ifade etmiştir (WHO, 1997). Ayrıca obezitenin insan sağlığına olumsuz yansımalarının yanı sıra ülkelerin milli bütçelerinde de etkisi söz konusudur. Gıda güvensizliği ile endişenin diğer bir yüzü olan obezitenin artması sonucunda sağlık sorunlarının çözümünün maliyeti ülkelerin milli bütçelerine de yansıyor dünya genelinde 2 trilyon doları bulmaktadır (AA, 2023).

4.3.1. Üçüncü Dünya Ülkelerinde Gıdanın Dağılımı

Üçüncü Dünya kavramı tarihte ilk defa Alfred Sauvy tarafından 14 Ağustos 1952'de, Doğu ve Batı bloklarında yer almayan ülkeleri tanımlamak amacıyla kullanılmıştır (Wolf-Phillips, 1987: 1312). Üçüncü Dünya kavramı üzerinde herkesin anlaşmaya vardığı genel bir anlama sahip olmamakla birlikte; az gelişmiş ülkeler, sanayileşmiş ülkeler, yükselen ülkeler, gelişmekte olan ülkeler ve en bilinen tabiriyle Güney gibi kavramlar ile uluslararası ilişkiler alanında sıklıkla karşımıza çıkmaktadır (Akgün ve Çelik, 2007: 41). Ayoob'a göre ise Üçüncü Dünya kavramı, hatırı sayılır derecede sayısal çoğunluğa sahip Latin Amerika, Afrika ve Asya'da yer alan zayıf, az gelişmiş ve fakir devletleri belirtmek için kullanılan bir ifadedir (Ayoob, 1995: 12-16).

Kuraklık, salgın hastalıklar, ekonomik istikrasızlıklar gibi gelişmeler zengin doğal kaynakları ve stratejik güçlü konumda olan limanları ile üçüncü dünya ülkelerinden biri olan Afrika'nın yükselişinin önünde birtakım sorunlar yaratmaktadır (Aliyev, 2023: 43).

Güvenlik açısından üçüncü dünya ülkelerini ele alacak olursak yaşanan tehlikeler açlık, kuraklık, yoksulluk, ekonomik kaygı, teknolojik bağımlılık vb. gibi sorunlar etrafında şekillenmekte ve güvenlik tehdidi alanı oluşturmaktadır. İnsan yaşamını tehdit eden bu alanlardan konumuzla ilgili olan gıda güvenliği temelinde yetersiz beslenmeye bağlı olarak oluşan açlık sorunudur.

Dünya Bankasının (WB) 2010 yılı raporuna göre, modern altyapıya erişim günümüzde çok daha yaygın iken çocukların bir kısmının yetersiz beslenmesi sonucunda erken ölüm riskiyle karşı karşıya olması kritik bir öneme sahiptir. Tarihte ilk defa aç insan sayısının milyarı geçmesiyle beraber ihtiyaçların önemi ve belirlenmesi çok büyük bir etken olarak karşımıza çıkıyor. Bu durum özellikle gelişmekte olan ülkeler için kapsayıcı öncelik olmaya devam ediyor (WB, 2010).

Özellikle üçüncü dünya ülkeler kategorisinde yer alan ülkeler nezdinde bu durumu verilerle örnekleyecek olursak 2022 yılında yayımlanan Dünyada Gıda Güvenliği ve Beslenmenin Durumu (The State of Food Security and Nutrition in the World) raporuna göre, Afrika'da yetersiz beslenme yaygınlığından 2020 yılında 2019'a kıyasla 35 milyon kişi daha etkilendi. Önceki Covid-19 salgınının da olumsuz etkisi sonucunda 2021'de ek 15 milyon ile iki yılda toplam 50 milyondan fazla insan etkilenmiştir. Benzer şekilde Latin Amerika ve Karayipler'de 2020 yılında 2019'a kıyasla 4 milyon insan daha açlığa maruz kalmış ve 2020-2021 yılları arasında bu sayı 4 milyon daha artmıştır. Asya'daki artışlara bakacak olursak 2020'de 58 milyon, 2021'de 26 milyon olarak belirtilmiştir (FAO vd., 2022: 14).

Yetersiz beslenme ve açlık göstergelerinin yıllar bazında özellikle üçüncü dünya ülkelerinde artış gösteriyor olması insan yaşam kalitesini tehdit eden bir durumdur. Yetersiz beslenmenin üçüncü dünya ülkelerindeki kadınları, çocukları ve tüm insanları etkileyen gidişatı adeta birer tehlike çarpanına dönüşerek insanın sağlığını ve güvenliğini tehdit eden bir durum almıştır. Tehlike arz eden durum gelecek nesilleri de etkileyen oldukça önem arz eden bir konudur.

4.4. Gıda Güvenliğinin Geleceği ve Tahıl Koridoru Anlaşması

Dünya nüfusunun artan oranda yükseliş göstermesi gelecekte beklenen bir durumdur. Dünya nüfusunun orta düzey projeksiyonuna göre, 2050 yılında 10 milyara yakın olacağı tahmin edilmektedir (United Nations, 2015: 241). Dünya nüfusunun artan oranda yükseliş göstermesi tüketimin daha da artacağını ve tüketimi karşılayarak destekleyecek üretimin durumunun ise ne olacağını akıllara soru işareti olarak düşürmektedir. FAO'nun tahminlerine göre ise dünya nüfusunu 2050 yılında besleyebilmek için üretim sürecinde yüzde 70'lik artışın gerçekleşmesi son derece gereklidir (Odegard ve van der Voet, 2014: 51-59). Bu artış ciddi bir oranı simgelemekle birlikte konunun önemini daha da vurgulamaktadır.

Gelecek tüm insanlar ve çevre için siyasi, teknolojik, nüfus, iklimsel vb. birçok faktör ile tahmin edilmesi güç bir zaman olarak belirmektedir (Gökırmaklı ve Bayram, 2018: 358). Artan nüfus ve ekonomik büyümeler arz talep dengesinde dalgalanmalara sebebiyet verirken gıdanın güvenilirliğini hem şimdiki zamanda hem de gelecek zamanda etkileyebilme potansiyeline sahiptir. Bu potansiyel içinde insan sağlığı için olası tehlikeleri barındırabilir. Gıda mevcudiyetinin sürmesi ve gıda güvenliğinin sağlanması adına teknolojik çalışmalar, gelişmeler önem arz etmektedir. Gıda güvenliğinin geleceğinin teknolojik gelişmeler ile garanti altına alınması tüm insanları ve çevrenin sağlığı adına gereklidir.

Gıdanın geleceğinin korunmasına ilişkin teknolojik gelişmeler son derece insan sağlığı ve güvenliği için önemlidir. Günümüzde gelişen teknoloji olarak 3 boyutlu yazıcılar ile ilerde kullanımının artarak ve yaygınlaşarak gıdaları bireysel ve tasarım şeklinde oluşturacağı düşünülmektedir (Sun vd., 2015: 308-319). Keza nanoteknoloji de çevreyi koruma, hastalıkların erken teşhisi vb. özelliklerinin yanı sıra, besinleri absorbe etme yeteneğinin artırılması gibi yeni tekniklerle gıda ve üretim sürecine katkı sağlaması öngörülmektedir (Demirbilek, 2015: 46-53).

Hem insan güvenliğini tehdit eden hem de yıkıcı etkileri ile tahribat gücü insan ve çevre üzerinde yüksek olan savaşlar da gıdanın gelecekteki durumu ve dağılımını risk altına almaktadır. Dünyaya sunulan tahıl miktarında öncü aktör olan Rusya ve Ukrayna arasında gerçekleşen savaş sonucunda Ukrayna'dan ihracatı yapılamayan tahıllarla ilgili sorun ilk sırada Orta Doğu ve Afrika ülkeleri üzerinde küresel açlık bağlamında ciddi bir güvenlik riski yaratmıştır. Gıdanın geleceğini tehdit altına alan bu durumun önüne geçilmesi adına Türkiye'nin öncülüğünde Karadeniz'den başlayarak koridor oluşturulması ihtiyacı ile 22 Temmuz 2022 tarihinde "Tahıl Koridoru Anlaşması" imzalanmıştır (Candan ve Halhallı, 2022: 370, 373). Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Guterres Türkiye'nin öncülüğünde gerçekleşen tahıl koridoru anlaşması için, "Bugün Karadeniz üzerinde bir ışık var, dünyanın her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyduğu bir umut ışığı" ifadesini kullanmıştır. Dünyanın gıda krizine yenik düşmemesi adına gelişmekte olan ülkelere ve o ülkelerdeki açlığın eşiğinde kırılgan vaziyette olan insanlar için bu anlaşmanın çok önemli olduğunu vurgulamıştır (<https://turkiye.un.org/tr/>, 2023). Rusya ve Ukrayna arasındaki savaş nedeniyle yaşanan ve tüm dünyada etkisi hissedilen gıda krizinin ortadan kaldırılmasına yönelik Türkiye'nin katkıları ile oluşturulan "tahıl koridoru" anlaşması ile "tahıl koridoru"ndan sevkiyatı yapılan tahıllar Avrupa'ya, Afrika'ya, Asya'ya, Türkiye'ye ve Orta Doğu'ya taşınarak süresi 2 ay daha uzatılmıştır. Devam eden transfer neticesinde Türkiye'nin de katkılarıyla tahıl koridorundan sevkiyatı sağlanan tahıl miktarı 30 milyon 250 bin tonu geçmiş bulunmaktadır (TRT Haber/AA, 2023). Savaşın yıkıcı etkisinin gıda krizine yansması sonucunda Türkiye'nin de çabaları ile iki ülke arasında kurulan anlaşma ile dünyanın birçok yerine özellikle gıdaya ulaşım açısından önem arz eden üçüncü dünya ülkelerine de tahıl sevkiyatı sağlanarak insanların beslenmesi ve gıda mevcudiyetinin sağlanması yönünde küresel anlamda iş birliği gerçekleştirilmiştir. Bu durum gıdanın geleceği yönünde doğru atılmış işbirlikçi ve dayanışma sağlayan bir diplomatik adım olmuştur.

5. SONUÇ

Güvenlik kavramının önceleri devlet merkezli olan anlayışı, Soğuk Savaş sonrası dönemden itibaren eleştirel yaklaşım çerçevesinde anlamı ve bakış açısı derinleştirilerek genişletilmiştir. Toplumun nüvesi olan insanların ve insanlığın yaşam kalitesini ve bekasını tehdit eden sorunların varlığı güvenliğinin kapsamının genişletilmesini gerekli kılmıştır.

Genişletilmiş güvenliğin yapıtaşlarından biri olan insani güvenlik boyutu, insanı odak noktasına alarak insanlığın güvende olma durumu ile ilgilenmektedir. Güvende olma durumu ise, risk altında bulunan ve insanların hayat kalitesini tehdit eden sorunların varlığının bilinmesi ve bu sorunlara yönelik çözüm üretilmesi ile mümkün olabilir. Tehlike unsuru oluşturan sorunlar, insanların günlük yaşamında karşılaşılabileceği açlık, çevresel felaketler, hastalıklar, işsizlik vb. gibi birçok sorunla ilişkili olabileceğinden insani güvenlik kavramı sorunlarla birlikte kendi içinde farklı bileşenler kazanmıştır. Bu bileşenlerden birisi de insanların temel ve zorunlu ihtiyaçlarından olan beslenmenin giderilmesi ile karşımıza çıkan gıda güvenliği bileşenidir.

İnsani güvenlik bağlamında beslenmenin, dünyadaki tüm insanlar için yeterli ve sağlıklı koşullarda olması gerekmektedir. Ancak iklim değişikliği, artan nüfus, ekonomik büyüme, küreselleşmeye bağlı olarak değişen ticaret şekilleri, savaşların yıkıcı tahribatı ile ciddi tehdit altında olduğunu görmekteyiz. Yetersiz ve kalitesiz beslenme ile gıda kaynaklı hastalıkların hatta ölümlerin meydana gelmesi de şüphesiz bu tehditler ile kaçınılmaz olmaktadır. İnsanların güvende olması her türlü saldırı ya da tehditten uzak olması ile sağlanır. İnsani güvenliğin sağlanması insan hayatında tehdit unsuru olan çevresel, gıda, sağlık, kişisel ve siyasi tehlikelerden korunması ile mümkün olabilir. Açlık insanların fizyolojik ihtiyacının karşılanması ve sağlıklı olmaları yönünde giderilmesi gereken bir ön koşul görevi görse de insanların güvende olması yönünde de birtakım unsurlara sahiptir. Milyonlarca çocuğun, kadının, yetişkinin kısacası toplumun tüm öznelerinin gıdaya erişememesiyle açlık, gıdanın sağlıklı ve kaliteli olmayışı ile obezite gibi endişe veren risklerle karşı karşıya geliyor olması konunun önemini gözler önüne sermektedir. Bu ehemmiyetin derecesinin büyüklüğünü bu risklerle karşı karşıya gelen milyonlarca insanın yaşamının tehlikede olması da destekler niteliktedir. Nitekim açlığa bağlı olarak yeterli gıdaya erişemeyen milyonlarca insan yaşamını kaybetmektedir.

Gıda güvensizliği, gıda krizi ve gıdanın adil olmayan dağılımı insanların yaşam kalitesini etkilemekte ve daha ağır sonuçların da ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. İnsanın fiziki ve ekonomik olarak temel gıda ihtiyacını karşılamak istemesi gıda güvenliği temelinde insanın güvenliğini de inşa etmektedir. Günümüzde gıdayı güvence altına alarak insanların hayatta ve güvende kalmasını sağlamış oluruz. Güvende olma durumu sadece yıkıcı etkilere sahip olan savaşlar gibi güvenlik tehditleri ile risk altında olmayıp, geniş çerçevede ele alındığında çevresel, açlık, ekonomik gibi birçok faktör ile tehlike altında olabilir. Nitekim yakın zamanda meydana gelen Rusya-Ukrayna savaşının yıkıcı etkilerinin gıda üzerinden insanların yaşam kalitesini ve bekasını tehdit eden bir alev topuna dönüşerek ülkeler ve bölgeler arasında da tahribat gücünün kötümser tablosunu görmekteyiz.

İnsanların zorunlu ihtiyaçlarından biri olan beslenmenin ve gıdanın güvenliğinin sağlanması ile güvenlik durumu hem doğrudan hem de dolaylı yoldan sağlanmış olacaktır. Gıda güvenliğinin geleceği beraberinde insanın ve insanlığın güvenliğini de getirecektir. Gıda güvenliğini etkileyen tehditleri ortadan kaldırmak veya en aza indirmek için teknolojik gelişmeler ve çalışmalar ile desteklenerek projeler üretilmelidir. Bu yönde üretilmiş olan projelerin hayata geçirilmesi hızlandırılmalıdır. Keza gıda güvenliği sorunsalının yönetim aktörü olan ülkelerin diplomatik girişimleri, işbirliği süreçleri ve bölgelerarası anlaşmaları tüm insanların yaşam kalitesini artıracak yönde, gıdanın adil dağılımı ile geleceğe güvenli adım atılması sağlanmalı ve desteklenmelidir. Yakın zamanda meydana gelen ve gıda krizinin yaşanmaması adına öncü ve önemli diplomatik girişimlerden biri olan “Tahıl Koridoru Anlaşması”nın devam etmesi küresel çapta tüm dünyada gıdaya erişim ve gıda mevcudiyetinin sağlanması adına umut doğuran ve sürmesi halinde umut yeşerten bir adımdır. Süresi uzatılan bu anlaşmanın devam etmemesi durumunda ülkelerin diplomatik girişimleri ile insanlığın güvenliğinin sağlanması adına başka alternatiflerin de hızlıca geliştirilmesi gerekmektedir.

REFERENCES/KAYNAKÇA

- AA, (2023, Haziran17). Bir yanda açlık, bir yanda obezite, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bir-yanda-aclik-bir-yanda-obezite/1614213>.
- Adaptation and Food Security, CARE International Climate Change Brief, April 2011, https://www.care.org/wp-content/uploads/2020/05/CC-2011-CARE_Food_Security_Brief.pdf, Erişim Tarihi: 06.06.2023.
- Aday, S., & Aday, M. S. (2020). Impact of covid-19 on the food supply chain, *Food Quality and Safety*, 4(4) 167-180.
- Ağır, B. S. (2015). Güvenlik kavramını yeniden düşünmek: Küreselleşme, kimlik ve değişen güvenlik anlayışı. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 11(22), 97-130.
- Akgün, B., & Çelik M. (2007). Küreselleşme çağında ‘üçüncü dünya’yı yeniden okumak, *Avrasya Etüdleri*, 13, 31-32, s. 41-78.
- Aliyev, P. (2023). Rusya-Ukrayna savaşı ve Afrika’da gıda güvenliği, *Africana-İnönü Üniversitesi Uluslararası Afrika Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 36-50.
- Arıkan, Y., & Tozkoparan, İ. B. (2022). Küreselleşme sürecinde Türkiye’de gıda güvenliği. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 4(9), 458-480. DOI: 10.47994/usbad.1118026.
- Aydın, D. (2014). Küreselleşme ve Yoksulluk. İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, 1- 15.
- Ayoob, M. (1995). *Third World Security Theory*, Lynne Rienner, Boulder, London.
- Bilgin, P. (2010). Güvenlik çalışmalarında yeni açılımlar: Yeni güvenlik çalışmaları. *SAREM Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 8(14), 69-96.
- Bingöl, O. (2016). Yeni Güvenlik Yaklaşımları ve 21. Yüzyıl Sorunları. İçinde H, Çomak vd., (Ed.), *Uluslararası Güvenlik* (s.17-44). İstanbul: Beta.
- Birleşmiş Milletler Türkiye, (2022, Temmuz 22). BM Genel Sekreteri Guterres: “Tahıl koridoru anlaşması Karadeniz’de bir umut ışığı”, <https://turkiye.un.org/tr/191442-bm-genel-sekreteri-guterres-tah%C4%B1-koridoru-anla%C5%9Fmas%C4%B1-karadenizde-bir-umut%C4%B1%C5%9F%C4%B1%C4%9F%C4%B1>, Erişim Tarihi:21.06.2023.
- Booth, K. (1991). Security and Emancipation, *Review of International Studies*, 17(4), 313-326.
- Brauch, H. G. (2008). Güvenliğin yeniden kavramsallaştırılması: Barış, güvenlik, kalkınma ve çevre kavramsal dörtlüsü. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5(18), 1-47.
- Buzan, B. (1983). *People, States and Fear; The National Security Problem in International Relation*. The University of North Carolina Press.
- Candan, T., & Halhallı, O. E. (2022). Uluslararası hukuk açısından Tahıl Koridoru anlaşması’nın kısa bir analizi. *Ankara Barosu Dergisi*, 80(4), 363-404.
- Dedeoğlu, B. (2008). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*, Yeni Yüzyıl Yayınları.
- Demirbilek, M. E. (2015). Tarımda ve gıdada nanoteknoloji. *Gıda Ve Yem Bilimi Teknolojisi Dergisi*, 15, 46-53.
- Dünya Bankası, (2010). Dünya Kalkınma Raporu 2010: Kalkınma ve İklim Değişikliği . © Washington, DC . <http://hdl.handle.net/10986/4387>. Erişim Tarihi: 09.06.2023.
- Erdem, E. İ. (2016). İnsani güvenlik kavramı bağlamında çevre güvenliği. *Gazi Akademik Bakış*, 10(19), 255-281.
- FAO Reports, (2020). Global Report on Food Crisis, (New York: Food Security Information Network, 2020), s. 2-11.
- FAO, (1996), Rome Declaration on World Food Security, World Food Summit, 13-17 November, Rome, Italy, <https://www.fao.org/3/w3613e/w3613e00.htm>. Erişim Tarihi: 06.06.2023.

- FAO, (2003a). Trade Reforms and Food Security: Conceptualizing the Linkages, Commodity Policy and Projections Service Commodities and Trade Division, Rome: FAO.
- FAO, (2003b). Assuring Food Safety and Quality. p.76. Rome [Google Search | Food and Agriculture Organization of the United Nations \(fao.org\)](#), Erişim Tarihi: 06.06.2023.
- FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO (2018). *The State of Food Security and Nutrition in the World 2018. Building Climate Resilience for Food Security and Nutrition*, Rome: FAO.
- FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO (2019). *The State of Food Security and Nutrition in the World 2019. Safeguarding against economic slowdowns and downturns*. Rome, FAO.
- FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO (2020). *The State of Food Security and Nutrition in the World 2020. Transforming food systems for affordable healthy diets*. Rome, FAO. <https://doi.org/10.4060/ca9692en>.
- FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO (2022). *The State of Food Security and Nutrition in the World 2022. Repurposing food and agricultural policies to make healthy diets more affordable*. Rome. <https://www.fao.org/3/cc0639en/cc0639en.pdf>, Erişim Tarihi: 11.06.2023.
- Fischer, G., Shah, M., N. Tubiello, F., & Van Velhuizen, H. (2005). Socio-economic and climate change impacts on agriculture: An integrated assessment, 1990–2080. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 360(1463), 2067-2083.
- Glauber, J., Laborde, D. & Mamun, A. (2022). From bad to worse: How Russia-Ukraine war-related export restrictions exacerbate global food insecurity. *IFPRI – International Food Policy Research Institute*.
- Global Report on Global Food Crises, (2020). https://www.fsinplatform.org/sites/default/files/resources/files/GRFC_2020_ONLINE_200420.pdf, Erişim Tarihi: 10.06.2023.
- Gökırmaklı, Ç., & Bayram, M. (2018). Gıda için gelecek öngörüler: Yıl 2050. *Akademik Gıda*, 16(3), 351-360.
- Gürbüz, M. (2008). Gıda hakkı temasının hukuksal boyutta irdelenmesi, Gıda Hakkı Sempozyumu (19-20 Ekim 2007), (ss. 31-41.), Payda Yayıncılık, Ankara.
- Gürlük, S., & Turan, Ö. (2008). Dünya gıda krizi: Nedenleri ve etkileri. *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 22(1), 63-74.
- Gürsoy, S. İ. (2013). Uluslararası güvenlik anlayışında gıda güvenliği sorunsalı: Avrupa Birliği-Türkiye karşılaştırmalı analizi, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Henry, R. (2020). Innovations in agriculture and food supply in response to the covid-19 pandemic. *Molecular Plant*. 13(8), 1095- 1097.
- IPCC (2014). *Climate Change 2014: Impacts, Adaptation and Vulnerability*. Cambridge University Press: New York.
- Kartal, Z. (2007). Kavramsal ve tarihsel yönleri ile küreselleşme. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 251-264.
- Koç, G. & Uzman, A. (2015). Gıda güvenliği ve gıda güvenliği: kavramsal çerçeve, gelişmeler ve Türkiye. *Tarım Ekonomisi Dergisi* 21(1), 39-48.
- Kovancı, E., & Karakoç, D. Y. (2019). Bir güvenlik tehdidi olarak iklim değişikliği. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 344-357.
- Odegard, I. Y. R., & Van der Voet, E. (2014). The future of food—Scenarios and the effect on natural resource use in agriculture in 2050. *Ecological Economics*, 97, 51-59.
- Ovalı, A. Ş. (2006). Ütopya ile pratik arasında: uluslararası ilişkilerde insan güvenliği kavramsallaştırması, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 3(10), 3-52.

- Perez-Escamilla, R., Bermudez, O., Buccini, G. S., Kumanyika, S., Lutter, C. K., Monsivais, P., & Victora, C. (2018). Nutrition disparities and the global burden of malnutrition. *British Medical Journal*, 361.
- Prevention and management of the global epidemic of obesity. Report of the WHO Consultation on Obesity (Geneva, June, 3–5, 1997). Geneva: WHO.
- Sun, J., Peng, Z., Zhou, W., Fuh, J.Y., Hong, G.S., & Chiu, A. (2015). A review on 3D printing for customized food fabrication. *Procedia Manufacturing*, 1, 308-319.
- T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, (2020). Covid-19 (Sars-CoV2 Enfeksiyonu) Rehberi. https://toraks.org.tr/site/sf/nmf/pre_migration/0cd6655ae86e94eec61e88ab75cc757d8ea1df39ce43d3c871b3d715afde5b6.pdf.
- Tayar, M. (2020). Gıda güvenliği ve covid-19. *Veteriner Farmakoloji ve Toksikoloji Derneği Bülteni*, 11(2), 61-71.
- TDK (2023). Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 18.05.2023.
- TDK (2023). Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2023.
- TMO (2021). 2020 Yılı Hububat Sektör Raporu. hububat2020.pdf (tmo.gov.tr), Erişim Tarihi: 10.06.2023.
- Toffolutti, V., Stuckler, D., & McKee, M. (2020). Is the COVID-19 pandemic turning into a European food crisis? *European Journal of Public Health*, 30(4), 626-627.
- TRT Haber/AA, (2023, Haziran10). BM: Ukrayna'daki Kakhova Barajı'nın yıkılmasından öncesine göre "çok daha kötü", <https://www.trthaber.com/haber/dunya/bm-ukraynadaki-insani-durum-kakhovka-barajinin-yikilmasindan-oncesine-gore-cok-daha-kotu-773878.html>.
- TRT Haber/AA, (2023, Mayıs17). Tahıl Koridoru Anlaşması 2 ay uzatıldı, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/tahil-koridoru-anlasmasi-2-ay-uzatildi-768092.html>.
- UN, (2015). World population prospects: the 2015 revision, key findings and advance tables. United Nations Department of Economic and Social Affairs and Population Division, Working Paper No ESA/P/WP. 241.
- UNICEF, WHO, World Bank Group Joint Child Malnutrition Estimates, (2021, April) Edition. <https://data.unicef.org/topic/nutrition/child-nutrition/>, www.who.int/data/gho/data/themes/topics/joint-child-malnutrition-estimates-unicef-who-wb, Erişim Tarihi: 15.06.2023.
- United Nations (1948). Universal Declaration of Human Rights, <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>, Erişim Tarihi: 20.05.2023.
- United Nations (2011). The Millenium Development Goals, New York, [https://www.un.org/millenniumgoals/pdf/\(2011_E\)%20MDG%20Report%202011_Book%20LR.pdf](https://www.un.org/millenniumgoals/pdf/(2011_E)%20MDG%20Report%202011_Book%20LR.pdf), Erişim tarihi: 06.06.2023.
- United Nations (2019). UN Report of the Special Rapporteur on Sustainable Development Goals and the Right to Food, A/74/164.
- United Nations (2023). General Assembly Economic and Social Council, ADVANCE UNEDITED VERSION, https://sdgs.un.org/sites/default/files/2023-04/SDG_Progress_Report_Special_Edition_2023_ADVANCE_UNEDITED_VERSION.pdf, Erişim Tarihi:05.06.2023.
- United Nations Development Programme, (1994). Human Development Report 1994, UNDP, New York, 1994.
- WB (2008). World Bank Group World Development Report 2008: Agriculture for development. Washington,D.C.

- WHES (2018). World Child Hunger Facts, [Dünya Çocuk Açlık Gerçekleri - Dünya Açlık Eğitimi - Dünya Açlık Haberleri \(worldhunger.org\)](https://www.worldhunger.org/), Erişim Tarihi: 21.06.2023.
- Wolf-Phillips, L. (1987). Why Third World ?: Origin, Definition and Usage”, *Third World Quarterly*,9(4), 1311-1327.
- World Health Organization (WHO) (2020). Water, sanitation, hygiene and waste management for COVID19: technical brief, 03 March 2020. World Health Organization, Geneva. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/331305/WHO-2019-NcOV-IPC_WASH-2020.1-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y, Erişim Tarihi:10.06.2023.
- World Summit on Food Security, (16-18 Kasım 2009). <https://www.mofa.go.jp/policy/economy/fishery/wsfs0911-2.pdf>, Erişim Tarihi: 06.06.2023.
- Yılmaz, M. E. (2007). Westphalia'dan günümüze savaş. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 4(14), 17-38.

EXTENDED SUMMARY

The post-Cold War period has been a historical turning point in changing perceptions of security and broadening its scope. After many developments and studies on security since the post-Cold War period, the dimensions of the concept of security have been expanded from narrow patterns to include society, people, and the environment. The focus of the concept of security, which was dealt with in the political and military dimension of national security, has been expanded from the state factor to the human factor after critical security studies.

The concept of human security, which is one of the dimensions of the expanded concept of security, prioritizes the security of the individual in every aspect by focusing on the individual. As social beings, people want to feel safe and protected from threats and dangers, both in their own lives and in social life. Today, people's security is threatened by factors that compromise their quality of life. Threat source risk factors have the potential to directly and indirectly affect people's safety. These threat factors, which have been seen from the past to the present, continue to be a source of threat to people's security through various factors such as war, natural disasters, hunger, global environmental problems and diseases. Human security and the components of human security continue to be threatened by these threats.

The concept of food security, which is one of the components of human security, is threatened by many parameters such as globalization, increasing and changing consumption habits under the influence of capitalism, population, environmental problems emerging at the global level. The elimination of food security from the risk factors is one of the most important and prioritized issues for the world and geography we live in. The quality of life of the people in the geography we live in continues to be under threat due to issues such as hunger, lack of access to food, food crisis, and moreover, potentially harming humanity with possible consequences such as food-borne diseases and related deaths.

The concept of human security, which focuses on people's lives and quality of life, and the right to food and access to food, which are essential for people to survive, converge on the same target and draw attention to the importance of the issue through the study. In this context, the study aims to analyze the security areas of the food security problem under different headings within the framework of human security. It also shows the importance of cooperation and solidarity among different actors such as the state, international intergovernmental organizations, food-related non-governmental organizations to ensure food security on the basis of human security for the current and future state of food security.